

Ikääntyneiden perhehoito – uhka vai mahdollisuus?

13.11.2024

SeAMKin geronomiopiskelijat ovat toteuttaneet lyhyitä toimintatuokioita Kotona asumisen mahdollistaminen -opintojaksolla. Toimintatuokioitten tavoitteena on ikääntyneiden osallisuuden ja hyvinvoinnin edistäminen. Opiskelijat voivat itse valita yhteistyötahon, mutta vuonna 2023 alkaneesta kokeilusta on muodostunut yhteiskehittämisprojekti Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueen koti- ja perhehoidon kanssa (Koivula & Mähönen, 2023).

Perhehoito voi olla asiakkaan kodissa tapahtuvaa kiertävää perhehoitoa tai perhekodissa tapahtuvaa osavuorokautista, lyhytaikaista tai pitkäaikaista perhehoitoa. Perhehoitajan valmiuksia toimia tehtävässä arvioidaan esimerkiksi koulutuksen ja kokemuksen perusteella. Perhehoitajat käyvät ennakkovalmennuksen. (Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue, i.a.)

Kuluvana syksynä muun muassa kolme geronomiopiskelijaa toteutti aikaisemman koulutuksensa ja työkokemuksensa pohjalta perhehoitajille TunteVa- koulutuksen, jossa opitaan kohtaamaan muistisairas ikääntynyt arvostavasti ja myötäeläen. Koulutustilaisuus sujui erinomaisesti, ja palautteen mukaan tilaisuus oli valaiseva, asiantunteva, monipuolinen ja mielenkiintoinen. Keskusteleva ja käytännönläheinen esitystapa sai kiitosta.

Geronomiopiskelijat aloittamassa TunteVa-koulutusta perhehoitajille (kuva: Anna-Kaarina Koivula, 2024)

Muistisairas ikääntynyt saattaa esimerkiksi etsiä äitiään tai olla huolissaan siitä, onko lehmät varmasti lypsetty. Tällaisissa tilanteissa tyrmäävä todellisuuteen palauttaminen ei saa muistisairaassa aikaan ymmärrystä, vaan tuottaa ahdistusta tai jopa paniikkia. TunteVa on tapa ajatella ja olla vuorovaikutuksessa muistisairaan kanssa. Kun hoitaja keskittyy ikääntyneen tunteisiin ja tarpeisiin, voi yhteys hoitajan ja hoidettavan välillä syntyä ja molemminpuolinen ymmärrys vahvistua (Pohjavirta (2012, s 16). Hoitotyössä puhutaan usein käytöshäiriöistä. Vanhuusoikeuden tutkija Henna Nikumaa (2024) kehottaa lähestymään ongelmallisia tilanteita toisesta näkökulmasta. Häiriöksi leimatun toiminnon taustalla voikin olla jokin normaali ja ymmärrettävä perustarve, kuten väsymys, nälkä, turvallisuuteen pyrkiminen tai kosketuksen kaipuu.

Perhehoitoliiton suosituksissa (2021a, s. 8) ohjataan kiinnittämään huomiota ikäihmisen kohtaamiseen. Kohtaamistapa vaikuttaa perhehoitosuhteen luomisen ja luottamuksen rakentamisen onnistumiseen. Ikääntyneen hyvä elämä koostuu arkisista asioista yhdessä perhehoitajan kanssa. Kun eletään arkea yhdessä, saa ikääntynyt kokea merkityksellisyyttä ja osallisuutta. Ikäihmistä tuetaan perhehoidossa hänen toimintakykynsä vaatimalla tavalla siten, että pidetään huoli voimavaralähtöisyydestä keskittymällä enemmän onnistumisiin ja vahvuuksiin kuin heikkouksiin (mts. 6).

Ilkka-Pohjalainen uutisoi 25.10.24 provosoivalla otsikolla: Pohjanmaan hyvinvointialue aloittaa ikäihmisten perhehoidon – Hoitajilta ei vaadita aiempaa hoitoalan kokemusta. Luonnollisesti aihe herätti vilkasta kommentointia sosiaalisessa mediassa, kuten lehden Facebook-sivuilla. Erityisesti huolta kannettiin huutolaisjärjestelmän paluusta ja ammattitaidottomien hoitajien ryntäyksestä perhetyöhön. Saman vahvasti tunteisiin ja ennakkoluuloihin perustuvan suhtautumisen ikääntyneitten perhehoitoon olivat Tammelin ja

Ilmarinen (2013) todennet jo yli kymmenen vuotta sitten. Perhehoito on kuitenkin Pohjanmaan ulkopuolella vakiintunut ja hyväksi todettu hoivan toteutusmuoto. Uusimman THL:n selvityksen mukaan perhehoitoa sai vuonna 2021 koko Suomessa joko perhekodissa tai omassa kodissaan noin 3 300 ikäihmistä (Sotkanet, i.a.). Muutokset lainsäädännössä ja rakenteellinen kehittämistyö ovat 2000-luvulla lisänneet perhehoidon käyttöä. On huomioitava, että perhehoitoon ei sovellu ikäihminen, joka tarvitsee erityistä ammattitaitoa vaativaa hoivaa ja huolenpitoa (Perhehoitoliitto (2023c). Rautanen (2024) kertoo YLE:n artikkelissa etelä-pohjalaisesta Rantamäen perhekodista, jossa vuorohoidossa olevat mummut toisinaan kikattelevat ja turisevat yömyöhälle asti. Perhekodissa ikäihminen pääsee ulkoilemaan. Perhehoito tukee osallisuutta ja toimintakykyä ja on myös kustannustehokasta.

Perhehoidon kuormittavuuteen vaikuttaa perhehoitajan yksilöllinen kokemus ja elämäntilanne (Laine ym. 2022, s. 82-83). Perhehoitaja tarvitsee tukea onnistuakseen tehtävässään. Jotkut perhehoitajat ovat tottuneet vaihtelevaan arkeen esimerkiksi oman monilapsisen perheensä myötä. Tällöin perhehoitajat voivat sopeutua elämään arkea yhdessä ikäihmisten kanssa nopeammin kuin säännölliseen työaikaan ja vuosilomiin tottuneet henkilöt (mts. 83). Ikäihmisestä kokonaisvaltaisesti huolehtiminen on vaativa tehtävä. Perhehoitajan tukena toimii perhehoidosta vastaava työntekijä (mts. 8-9). Perhehoitajat voivat saada myös työnohjausta (Perhehoitoliitto, i.a.b).

Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueen Ikäihmisten palveluiden kehittämissuunnitelmassa vuosille 2024-2035 (Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue, i.a.a.) on asetettu tavoitteeksi kehittää perhehoidon toimintamuotoja ja lisätä perhehoitoa. Myös hallitusohjelmassa perhehoitoa ehdotetaan lisättäväksi (Vahva ja välittävä Suomi, 2023, s 35). Etelä-Pohjanmaalla perhehoitoa on useitten vuosikymmenten ajan käytetty lasten, nuorten ja vammaisten hoivassa sekä ikääntyneille vuodesta 2011 asti. Etelä-Pohjanmaalla ikäihmisten perhehoito aloitettiin Suupohjassa pilottihankkeella. Perhehoidolla saatiin aikaan säästöjä. (Ekman, 2014)

Kansallinen tavoite on jo pitkään ollut se, että iäkäs ihminen voisi asua omassa kodissaan mahdollisimman pitkään, jopa elämänsä loppuun saakka. Kodin voi ajatella tunteena, tuttuna olotilana, jossa ihminen on turvassa ja saa olla oma itsensä. Tällöin perhehoito täyttää kodin edellytykset todennäköisesti paremmin kuin ympärivuorokautinen palveluasuminen.

Anna-Kaarina Koivula
geronomikoulutuksen lehtori, YTL
SeAMK

Hanna Mähönen
kehittämissuunnittelija, Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue
geronomi (AMK), YAMK opiskelija
SeAMK

Henna Kalliomäki
lähihoitaja, geronomiopiskelija
SeAMK

Netta Kypärä

lähihoitaja, geronomiopiskelija
SeAMK

Pirjo Laitinen
lähihoitaja, geronomiopiskelija
SeAMK

Lähteet

Ekman, M. (2014) Vanhus voi viihtyä myös vieraassa kodissa – perhehoidosta saatu hyviä kokemuksia. https://yle.fi/a/3-7408330

Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue. (i.a.) Ikäihmisten perhehoito. https://www.hyvaep.fi/palvelu/ikaihmisten-perhehoito/

Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue. (i.a.a.) Ikäihmisten palveluiden kehittämissuunnitelma 2024-2035. https://hyvaep-julkaisu.tweb.fi/ktwebscr/fileshow?doctype=3&docid=302244&version=1

Koivula, A. & Mähönen, H. (2023) Ei tehdä ikääntyneiden osallisuudesta vaikeaa https://www.theseus.fi/handle/10024/865561

Laine, M., Kemppainen, A., Eloranta, S. & Rappe, E. (2022) Ikäihmisen hyvä perhehoito. Perhehoitoliitto

Nikumaa, H. (24.10.24) luento SeAMKin koulutuspäivässa ”Minä päätän ja haluan osallistua, osaathan tukea minua”

Pohjavirta, H. (2012) Onko tänään eilen. TunteVa -opas muistisairaita hoitaville. Tampereen Kaupunkilähetys ry https://www.e-julkaisu.fi/Tamperemissio/TunteVa-opas/mobile.html#pid=1

Perhehoitoliitto (2021a) Hyvän perhehoitoarjen suositukset ikäihmisten perhehoitoon. https://www.perhehoitoliitto.fi/wp-content/uploads/2024/03/PHL_hyvan_perhehoitoarjen_suositukset.pdf

Perhehoitoliitto ry. (i.a.b) Perhehoitajan työnohjaus Perhehoitajan työnohjaus – Perhehoitoliitto

Perhehoitoliitto (2023c) Hyvää perhehoitoa ikäihmisille. Toimeksiantosuhteisen perhehoidon tietopaketti. https://perhehoitoliitto.fi/wp-content/uploads/2024/06/IKAIHM1.pdf

Rautanen, P. (2024) Rantamäen perhekoti on sitä palvelua, mitä ikäihmisille nyt halutaan: ”Välillä mummojen kamarista kuuluu kikatus yömyöhään”. https://yle.fi/a/74-20096119

Sotkanet, THL Ikääntyneiden perhehoito, asiakkaita 31.12. Tulostaulukko – Sotkanet.fi, Tilasto- ja indikaattoripankki

Tammelin, M. & Ilmarinen, K. (2013) Vanhusten perhehoidon jännitteet. Janus vol. 21(3) 2013, 259–267 https://journal.fi/janus/article/view/50704/15407

Ilkka-Pohjalainen (25.10.2024) Pohjanmaan hyvinvointialue aloittaa ikäihmisten perhehoidon – Hoitajilta ei

vaadita aiempaa hoitoalan kokemusta
https://ilkkapohjalainen.fi/uutiset/pohjanmaan-hyvinvointialue-aloittaa-ik%C3%A4ihmisten-perhehoidon-hoitajilta-ei-vaadita-aiempaa-hoitoalan-kokemusta

Vahva ja välittävä Suomi Vahva ja välittävä Suomi : Neuvottelutulos hallitusohjelmasta 16.6.2023 Vahva ja välittävä Suomi : Neuvottelutulos hallitusohjelmasta 16.6.2023